

„მცირე რამ მონასში“...

(ლუკა ბაქანიძის – მწერლისა და მეთევზის პროზაზე)

DOI: <https://doi.org/10.62119/critique.20.2025.9906>

ქართულ მწერლობაში ლუკა ბაქანიძე დიდი ხანია ახალი სახე აღარ არის, ათეულ წელზე მეტია, მისი მოთხრობები პერიოდულად გვხვდება ქართული სალიტერატურო გამოცემების ფურცლებზე და თავსაც აუცილებლად გაკითხებს მათში გადმოცემული ნაკლებად მაღალფარდოვანი, ნაკლებად ჰეროიკული თავგადასავლები. ადრე, ასეთი მოთხრობის გმირებს, ე.წ. „პატარა ადამიანებად“ მოიხსენიებდნენ. ამ მოთხრობების კითხვისას ხვდები, რომ მათი დამწერი ის კაცია, ვისაც ბევრის შემჩნევა, შეგრძნება და, რაც მთავარია, იმის ფურცელზე გადმოტანა შეუძლია, რასაც, შესაძლოა, მისი მკითხველიც გრძნობდეს, განიცდიდეს, ოღონდ სიტყვებით ვერ ხსნიდეს. კაცების, ქალების, ხანშიშესულების და ახალგაზრდების, დიდებისა და პატარების ამბები ერთნაირი სიმართლითაა გადმოცემული, მეტიც – მისი პერსონაჟი ძაღლები და კატებიც ასევე იმსახურებენ მკითხველის თანაგრძნობასა და სიყვარულს.

ლუკა ბაქანიძესთან მიმართებაში, როგორც წესი, უცნაურ სიტყვათშეთანხმებას გამოიყენებენ ხოლმე – მეთევზე და მწერალი; საკუთარ თავსაც ასე წარადგენს, თანაც, მეთევზე, ხშირად, პირველ ადგილზეა, შეიძლება ითქვას, მთავარ საქმედ მიიჩნევა. თუმცა, რა თქმა უნდა, ასე არ არის. ლუკა ბაქანიძე შემდგარი მწერალია, სათანადო აღიარებითა და შესაბამისი ამბიციებით, რომლის გარეშე მისი შემოქმედებითი განვითარება ვერ მოხდებოდა. საამისოდ, როგორც ჩანს, არც შრომას აკლებს და არც პროფესიულ დისციპლინას, ყოველდღიური რუტინაც აქვს გამომუშავებული: „დილის ექვს საათზე ვიღვიძებ, მაღვიძარას

გარეშე, წერისთვის აბსოლუტური სიჩუმე მჭირდება, 9-10 საათამდე ვწერ“ – ყვება ერთ ტელეინტერვიუში. მეთევზე ლუკა ბაქანიძეც, მწერალზე არანაკლებ მეტაფორულად ხსნის საკუთარი ხელობის „მუღამს“: „ვთევზაობ. დავდივარ ტბაზეც, ზღვაზეც, მაგრამ რაც არ მბეზრდება, მდინარეა. მდინარე ადამიანს ჰგავს ძალიან, ხან მჩქეფარეა, ხან მდორეა, მიედინება, მიდის. მოძრაობა, მიმართულება, ეგ არის განვითარება და ეს ყველაზე მეტად მდინარეში გამოიხატება. მდინარე არის სამყაროს ენა და ხმა, იმიტომ, რომ ჩქეფს და მიდის.“

„ბევრ მწერალს ვიცნობ, ჩემხელა ჰიპსტერა მასტებსაც და უფროსებსაც, კოსტუმდიანებსაც, სულ დაჩაჩანაკებულ მწერლებსაც... შევამჩნიე, თავიანთი მწერლობა რომ სულ ფეხებზე კიდიან, ეგენი უფრო კაი ტიპები არიან, მათთან არ მოიწყენ. არიან ისეთებიც, სიგელ-გუჯრებით და დიპლომებით რო აქვთ სავსე სახლი... არ მიყვარს ეგ ხალხი, არც მათი წიგნები.“, ეს კი მისი ერთი მოთხრობის პერსონაჟის, თავადაც დამწყები მწერლის, უფრო ზუსტად, მხოლოდ ინტერნეტში გამოქვეყნებული რამდენიმე თხზულების ავტორის სიტყვებია. ვინაიდან ლუკა ბაქანიძე საკუთარი თავგადასავლების მხატვრულ ტექსტებად გარდაქმნის ოსტატია, ამ პერსონაჟის დამოკიდებულება მწერლობის მიმართ, უპირობოდ, მისი დამოკიდებულება მგონია. მაგრამ ერთია, რა მოსწონს თავად, ფაქტი კი ისაა, რომ საკუთარ თაობაში ლუკა ბაქანიძე ერთ-ერთი ყველაზე უფრო „სიგელ-გუჯრებიანი“ ავტორია. 2015 წელს მისმა სადებიუტო რომანმა „მესამე ნაპირი“ ლიტერატურული პრემია „საბა“ მოიგო, 2017 წელს რომანი გერმანულად გამოიცა; ამავე წელს კიდევ ერთი „საბა“ დაიმსახურა რომანისათვის „სადა ხარ ლაზარე“, ნომინაციაში ელექტრონული წიგნი“. მისი მოთხრობების კრებული ასევე ითარგმნა და გამოიცა თურქულ ენაზე. ბევრი სხვა ლიტერატურული კონკურსის ნომინანტი თუ გამარჯვებულებიც გახდა.

მეტიც, როგორც თავად ყვება, პროზაიკოსობა სწორედაც რომ კონკურსზე გაბრაზებულს გადაუწყვეტია. ისე გამოვიდა, რომ პროზის დასაწერად თამთა მელაშვილმა უბიძგა, რომელმაც 2011 წელს „საბას“ დებიუტის ნომინაცია მოუგო რომანით. არადა, დარწმუნებული იყო, მისი პირველი პოეტური კრებული „ღმერთი ჩემი, მოხეტიალე“ პრემიას იმსახურებდა. როგორც მოგვიანებით თვითთრონიულად იხსენებდა, ედგარ პო და ბოდლერი ეგონა იმ დროს თავი. თამთას წიგნი წაიკითხა და გადაწყვიტა, რომ პროზაში თავადაც შეეძლო რაღაც კარგის და მნიშვნელოვანის შექმნა. ამ გადასახედიდან, საკუთარი თავი, როგორც პოეტი, არ უყვარს, მიაჩნია, რომ პროზა მისთვის გაცილებით ორგანულია, თუმცა პოეზიის სტარტი მშვენიერი იყო, გზაც გაუხსნა ლიტერატურის სამყაროში.

ლუკა ბაქანიძის შემოქმედებაში მთავარი წიგნი საკმაოდ სქელტანიანი რომანი „მესამე ნაპირი“. ჯერჯერობით მაინც, ასეა, თუმცა, ლუკას წინა თაობის პროზაიკოსს, ბესო ხვედელიძეს თუ დაუფურცებთ, „ამის შემდეგ რომ აღარაფერი დაწეროს... ის უკვე დარჩება ქართულ ლიტერატურაში როგორც ამ რომანის ავტორი. წიგნისა, რომელმაც კიდევ ერთი ახალი ფანჯარა გაშალა ქართულ მწერლობაში“. სხვები ასევე წერენ, რომ „მესამე ნაპირი“ ერთგვარი გარღვევაა თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში; გერმანელი გამომცემლები კი, როგორც თავადვე აღნიშნავენ, ამ წიგნით იმიტომ დაინტერესდნენ, რომ წიგნის თემატიკა გლობალურ პრობლემებს ეხება და ნებისმიერი ქვეყნისა და ერისთვის აქტუალურია.

სანამ უშუალოდ რომანს წავიკითხავდი, ზემოთმოტანილ და კიდევ რამდენიმე წარდგენას გავეცანი. მოვუსმინე ავტორს, რომელმაც გვითხრა, ჩემი წიგნის მკითხველად მთლად თინეიჯერებს არა, მაგრამ უფრო ახალგაზრდა მკითხველებს ვისურვებდი, ინტერესითაც მათ უფრო დააინტერესებოთ. ბესო ხვედელიძემ გაგვაფრთხილა, ლუკა ბაქანიძის ამ რომანს თავისე-

ბური მკითხველი სჭირდება, უფრო მეტად გემოვნებიანი და, ამასთან, ძალიან, ძალიან თავისუფალი ადამიანიო. პრაქტიკულად მეუბნებოდნენ, მთლად საშენო წიგნი არ არისო, რამაც წიგნის წაკითხვის სურვილი უფრო მომიმატა, ვიდრე გამიქრო.

ისეთ ხალხს, ვის შესახებაც ამ წიგნში ვკითხულობთ, ჩვენ, შუა თაობის მკითხველები შეიძლება არც ვიცნობდეთ, მაგრამ მათი არსებობის შესახებ ვიცით. ისინი ანდერგრაუნდად წოდებული ადამიანები არიან, მიყრუებული ქურების, მიყრუებული პარკებისა და სკვერების, უკაცრიელი მიწისქვეშა გადასასვლელების ბინადარნი, მაწანწალები, უმეტესად უსახლკარონი, საზოგადოებისგან მოკვეთილნი, იშვიათად – საკუთარი ნებით განაპირებულნი, გარედან მაცქერალისათვის საშიშნი. თუმცა მკითხველად ყოფნის მთავარი უპირატესობა ხომ ისაა, აღმოჩნდე იქ, სადაც რეალურად ვერასოდეს მოხვდები, ზოგჯერ არც კი გინდა მოხვდე, თუმცა, იმ სხვა ცხოვრების, სხვა ადამიანების, – „მესამე ნაპირის“ ბინადართა დარდისა თუ სიხარულის, ტკივილისა და სიყვარულის გაცნობა უსაფრთხო მანძილიდან, წიგნის ფურცლებიდან, ძალიანაც საინტერესოა.

წიგნის სიუჟეტის მოყოლა არ ღირს, 300 გვერდზე მეტი „გაღმელი“ გადარეულების თავაწყვეტილი ისტორიაა და მაინც, ყველა ნამდვილი ტექსტის მსგავსად, ლიტერატურის გაჩენიდან დღემდე, მთავარი თემა სიყვარული და მეგობრობაა.

ამ რომანში ბევრი ეპატაჟია, ბევრი ჭუჭყი და ბილწსიტყვაობა, ბევრი ნარკოტიკი და ალკოჰოლი. მიუხედავად ამისა, ვულგარულობის განცდას არ იწვევს. პირველ რიგში, იმიტომ, რომ კარგად დაწერილი ამბავია, ზედმეტი, ჩახვეული წიაღსვლების გარეშე. ეს 21-საუკუნის მწერლობაა, მეტი აქცენტით ამბავზე, ყოფითი ფაქტების დეტალიზაციით, მაქსიმალურად დაახლოებული გარემოს სამეტყველო ენასთან, მეტი სკაბრეზით იქ, სადაც ადრე ავტორები ევფეიზმებს ამჯობინებდნენ, ნაკლები ტროპული მეტყველებით, რაც, ჩემი აზრით, გამაღი-

ზიანებული სულაც არ არის მაშინ, როდესაც მსგავსი ენა ტექსტს მხატვრულ დამაჯერებლობას ანიჭებს. ლუკა ბაქანიძის ეს რომანი სწორედ ის შემთხვევაა, როცა ბილწისიტყვაობით გაჯერებული ენა ბუნებრივი და ორგანულია წიგნის პერსონაჟებისთვის. წარმოდგენელია, რომანის მთავარ გმირს, ჯიოლენდს, თავისი ამბავი აკადემიური ფრაზეოლოგიით, გრამატიკული ნორმების დაცვით მოეყოლა. ეპატაჟიც სინამდვილეზე რეაგირების გარკვეული ფორმაა.

რაც შეეხება ამბავს, როგორც ლუკა ბაქანიძე გვარწმუნებს და არანაირი საბაზი არ გვაქვს, ეჭვი შევიტანოთ, ეს მისი პირადი თავგადასავალია: „მე მწერალი ვარ, რომელიც არაფერს იგონებს... მაინცდამაინც დიდი ფანტაზია არ დამჭირვებია, 16-დან 20 წლამდე ჩემს ცხოვრებაზე ვწერ, მთლად დოკუმენტურად არა, მაგრამ ძირითადად, საკუთარ თავგადასავლებს აღწერ, ყველაფერი თავად მაქვს განცდილი. ემოციური სიმართლე ჩემია, ანუ ნამდვილია... რამდენი შევეცადე ფანტაზიის მოშველიება, იმდენი ყალბი და გადასაგდები გამოვიდა.“

კომპოზიციურად ტექსტი არც თუ მარტივად არის აგებული, მეტისმეტად ბევრი პერსონაჟია, ერთმანეთთან მჭიდროდ ან მეტისმეტად სუსტი ძაფებით დაკავშირებული, მოვლენების თანმიმდევრობის ქრონოლოგიაც დარღვეულია, წარსულის სხვადასხვა მონაკვეთში, სხვადასხვა ადგილას და სხვადასხვა პერსონაჟების მონაწილეობით მომხდარი ესა თუ ის მოვლენა მთხრობელს პროცესში ახსენდება და აიძულებს ერთი ამბიდან მეორეზე გადახტეს. და მაინც, ეს ხშირი გადახტომა მკითხველს ყურადღებას ვერ უფანტავს, ხელს არ უშლის ფაქტების აღქმაში, რადგან თხრობა ცოცხალი და დინამიკურია.

ავტორს თავად მიაჩნია, რომ რომანში მეტისმეტად ბევრი მასალა „ჩაყარა“, თვლის, რომ „პროფესიონალი“ მწერალი ამ ამბებს მთელი ცხოვრების განმავლობაში „გამოიზოგავდა“ საწერად

(მართლაც, მსგავსი ამბები და იგივე თუ არა, მსგავსი პერსონაჟები ავტორის მოთხრობებშიც ჩნდებიან).

თავგადასავალი, რომელიც ზედაპირზე დევს, ჩემნაირ მკითხველს, „არა სამიზნე აუდიტორიას“, როგორც ახლა უყვართ თქმა, უფრო ხშირად, უხერხულობას განაცდევინებს, ამასთან ერთად, სევდასაც და ღიმილსაც არაერთხელ მოჰგვრის, თუმცა, ნაწარმოები იმაზე გაცილებით ღრმავ, ვიდრე ჯიოლენდის მოყოლილი ამბები.

„მესამე ნაპირი“, რაღაც გაგებით, კოსმოპოლიტური ტექსტია. არცერთი პერსონაჟის სახელი, რომელთა უმეტესობა თიკუნია, შერქმეული მეტსახელი, არ მიუთითებს მათ წარმომადგენლობაზე. ავტორი გეოგრაფიული სახელების ხსენებასაც ერიდება, მაგალითად, იმ მთავარი ქუჩის, რომელზეც სულ მუდამ ხალხი შეყრილია, რაღაცას აპროტესტებენ, რაღაცას მოითხოვენ. იმ მთავარ ქუჩაზე ერთი ადგილი უყვარს, „ორი კარგი კაცის ძეგლი რომ დგას პალატოებში თუ პლამებში, ერთი ცაში იხედება, მეორე უფრო მიწას უმუდამებს.“

გლობალური პრობლემები, რომლებმაც უცხოელ გამომცემელთა დაინტერესება გამოიწვია, სოციუმისა და ანდერგრაუნდის დამოკიდებულება, ნარკოტიკების დეკრიმინალიზაცია, პორნო ინდუსტრია, შიდსი (რომანის სტილის შესაფერად, სპიდად მოხსენიებული), მაწანწალა ბავშვები და მოზარდების კომპიუტერზე, ვირტუალურ სამყაროზე მიჯაჭვულობაა. თუმცა, ორიოდ, „ქართული აქცენტის“ მქონე მნიშვნელოვანი პრობლემაც არის: უცხოეთში სამუშაოდ გადახვეწილი დედების მზრუნველობას მოკლებული შვილების ცხოვრება და მაღალფარდოვანი ტექსტებით მოლაპარაკე „პუსტა-პუსტა“ პოლიტიკოსები, ამ ქვეყნის მომავალზე ხელჩაქნეული ნიჰილისტები და პირიქით, ეროვნული სიამაყით გაბღენძილი ტიპები. რომანის ავტორი მორალს არ გვიკითხავს, პირიქით, ფრაზეოლოგიის დონეზე, შეიძლება ითქვას, მთელი ძალით თავს არიდებს ამას. თხრობის

პროცესში, ტექსტის შიდა შრეებში ერთგვარი ზნეობრივი კრიტერიუმები ნამდვილად გამოსჭვივის, თუმცა ისინი თხრობას თავისთავად, ბუნებრივად მოაქვს.

„მესამე ნაპირი“ ზემოთნახსენები გლობალური პრობლემების საინტერესო და ყველასაგან განსხვავებულ გამოხმაურებად შეფასდა და ასეც არის. მაგრამ, რაკი ერთ ტელეინტერვიუში ამბობს, რომ მის შემოქმედებაზე ყველაზე დიდი გავლენა აქვს ამერიკულ პროზას და იქვე მარკ ტვენის „ჰეკლბერი ფინის თავგადასავალსაც“ ახსენებს, გავბედავ და ვიტყვი, პირადად მე ამერიკელების ორი საკულტო წიგნი – ჯერომ სელინჯერის „თამაში ჭვავის ყანაში“ და ჯეკ კერუაკის „გზაზე“ გამახსენდა. ჯიოლენდის და მისი სამეგობროს, „კარუსელის კამანდის“ ორკვირიანი პილიგრიმობა ზღვისპირა ბუნგალოებისკენ კერუაკის გმირების, დინისა და სალის, მათი მეგობრების, თავზეხელაღებული ტიპების, მთელი ამერიკის მასშტაბით ლეგენდარული ოდისეის მცირე მოდელია. სალ ფარადაიზის პროტოტიპიც თავად მწერალი, ჯეკ კერუაკია, რომელიც, ასევე, პირველ პირში გვიყვება ისტორიას. გაქცევა, თავის პოვნის მცდელობა, სიგიჟის ყოველდღიურობად გადაქცევა, ერთი სიტყვით – თავისუფლების შეგრძნება ისაა, რაც ამ რომანებს საერთო აქვთ.

„ცნობილი ავტორების წამდაუწუმ ხსენებით და ციტირებით ამოიცნობა ხოლმე ფსევდო-ინტელექტუალი. დაიმახსოვრეთ ეს ფორმულა, გამოგადგებათ“, – გვაფრთხილებს ინტერნეტ პოსტით ლუკა ბაქანიძე, ამიტომ აქ შევწყვეტ, თუმცა აუცილებლად უნდა მეხსენებინა, რადგან „მესამე ნაპირის“ წაკითხვამ „მაიძულა“, ორივე ზემოთნახსენები წიგნი მომეძებნა თაროებზე და ხელახლა გადამეკითხა.

„მესამე ნაპირში“ ერთი საინტერესო აზრია მწერლობაზე, რომელსაც ჯიოლენდი სხვისი თხრობის მოშველიებით, გაღმანაპირელი მწერლის შეხედულებად გადმოგვცემს: „ეგრე ხდებაო ლიტერატურაში; წამოვა და დაიწყებს ვინმე ნაღდი და კარ-

გიო, გამიხარდებაო, ათასი წელი... მაგრამ ათი წლის მერეც რომ კარგად დაწერს ეგ ტიპი, უკვე პიზდეცო. ახლა კარგად კი არა, უკვე მაგრად უნდა წერდეს და არისო რაღაც ზღვარი, ანდა ჯანდაბას, უფრო სასტიკად ვიტყვი, – არისო ასაკი, როდესაც ან მწერალი ხარ, და ან უნდა დაიხურო ქუდი და პლეტი ქნაო. ამ ზღვარზე შუალედური კრიტერიუმები – „ნორმალური მწერალი“ ან „ნიჭიერი ტიპი“ აღარ მოსულაო. ... ამ ტელევიზორის არჩევ ნაროდს კიდეც – კითხულობ, კითხულობ და ერთი შეხედვით რომ ყველაფერი ხუთიანზეა თითქოს ან თითქმის ყველაფერი, სხლავენო მასტები სიტყვებს და ფრაზა-კომპოზიციებს, მაგრამ თუ მოიცალე და ყურადღებით ჩაუჯექი... არ სუნთქავს ნაწერი, მუსიკა არ მოაქვს, არადა, ესააო მწერლობის მთელი მაგია – სული და მუსიკა... იარებიან ძალად მეტეჟნიკი მწერლებიცო, ყველაფერ ძველს რო აგინებენ წაღმა-უკუღმა და გაფხორილები დადიანო მერე, სიახლის მებაირახტრე კოდლა და ასწორებს, საჭიროა, უნდა გამოიარო მაგ ეტაპიც და გაუვლით, გაიფილტრებიანო... მაგრამ ბოლოს, თუ არ გიყვარს... გულში თუ არ გაქვს ჩახუტებული ეს ყველაფერი, რასაც ახლა ლაფში ათრევ, მთელი შენი მეტეჟნიკობა, თავისი ნავაროკებით და პერფორმანსებით, ნძრევა და ანანიზმი იქნება და არაფერი ექნება საერთო ხელოვნებასთანო.“ აი, ასე, თურმე, რა ზუსტად შეიმძლება მწერლობის არსის დახასიათება, თუნდაც სლენგისა და სკაბრეზის ენაზე, თუ სწორად ხედავ.

ჰოდა, როგორც მკითხველი, ვფიქრობ, ლუკა ბაქანიძე მწერალია, კარგი, ცნობილი, დიდი, გამოჩენილი და კიდეც რა ეპითეტებსაც მოიხმარენ ამ სიტყვის წინ, ყველა იმ ეპითეტის გარეშე. თვითონ სხვაგვარად თვლის: „შემდგარი მწერალი ვარ და შემდგარი მეთევზე“, თუმცა იქვე დასძენს: „ემოციების გადმოცემის უნარი მიხდება უფრო ნამდვილი, ლალი, რაც მთავარია, სიტყვის ფლობა ვისწავლე უფრო ორგანულად და შემიმძლია უფრო კარგად ვწერო დროთა განმავლობაში, ვიდრე ახლა

ვწერ“. ეს ფეისბუქპოსტიც: „მე და ჟურნალისტები: ბატონო ლუკა, რას იტყოდით თანამედროვე ლიტერატურის ტენდენციებზე? – ტენდენცია შმენდენცია არ ვიცი, მაგრამ ერთხელ იმხელა სევანური კალმახი გამეცა, იქნებოდა ცხრა კილო“ მხოლოდ ხუმრობად უნდა ჩათვალოს.

Miranda Tkeshelashvili

"A Small Discussion"...

(On the Prose of Luka Bakanidze – Writer and Fisherman)

Abstract

Keywords: Luka Bakanidze, modern Georgian prose.

This article is dedicated to the work of contemporary Georgian writer Luka Bakanidze, who, in addition to short stories, is the author of the novel "The Third Shore," which addresses issues such as underground life, orphans, drug addiction, and AIDS. Ultimately, as in all authentic texts, from the birth of literature to our days, the main themes of the novel are friendship and love. The novel has generated considerable interest among both Georgian and international readers.